

Milli Səviyyədə Müəyyən edilən Təhfənin
təhlili və yeniləşməsi
Azərbaycan üçün tövsiyələr

«EU4Climate» layihəsi

(1 iyun 2021-ci il)

Marzena Çodor, F.D.

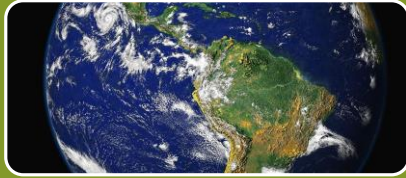
Milli səviyyədə müəyyən edilmiş Töhfələr nə deməkdir?

- Paris Sazişin 4.2-ci maddəsində deyilir: «Hər bir tərəf nail olmaq istədiyi milli səviyyədə müəyyən edilmiş ardıcıl töhfələr planlarını hazırlayacaq, təqdim edəcək və davamlı icra edəcək. Tərəflər bu cür töhfələrin məqsədlərinə nail olmaq üçün ölkə daxilində qabaqlayıcı tədbirlər görəcəklər».
- Bələdçi prinsiplər: qabaqlayıcı tədbirlər sahəsində irəliləyiş və mümkün qədər ən yüksək nəticələr
- Həmin töhfələrdə həmçinin uyğunlaşma komponenti daxil edilə bilər
- MMT-in mütləq dövrü: ardıcıl Töhfələr Planları hər 5 ildə bir dəfə təqdim olunmalıdır (Maddə 4.2) və (Maddə 4.9)

Paris Sazişı

ÜMUMİ MƏQSƏDLƏR

- Uzun müddətli temperatur məqsədi
- Müqavimət gücü və istixana qazlarının aşağıdakı səviyyədə emissiyasının təmin edilməsi

ÜMUMİ SƏYLƏR

- Qlobal emissiyanın istiqaməti
- «Karbon neytrallığı» perspektivi

ÖLKƏ SƏVIYYƏSİNDƏ GÖSTƏRİLƏN SƏYLƏR

- Milli səviyyədə müəyyən edilmiş ardıcıl töhfələr (MMT)
- Aşağı səviyyəli emissiyaların təmin edilməsi üzrə uzun müddətli strategiyalar (AET UMS, UMS)

Milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələr planlarının hazırlanması

- Varşavadakı COP.19 tədbiri (2013) – Nəzərdə tutulan Milli Səviyyədə Müəyyən edilmiş Töhfələr (NMMT);
- Paris Sazişini imzalamağı və ya qoşulmağı nəzərdə tutan tərəflər ratifikasiyadan əvvəl öz nəzərdə tutulan MMT-ni təqdim etməyə dəvət olunmuşlar;
- (Tərəf başqa qərarı qəbul etmədiyi təqdirdə) təqdim olunmuş NMMT-lər ilk MMT kimi qəbul edildi;
- 2018-ci ildə aparılmış qeydiyyat göstərdi ki, ümumi səylər uzun müddətli məqsədlərə nail olmaq üçün kifayət olmamışdır;
- 2019-cu il: ölkələr tərəfləri bir daha dəvət etdilər ki, 2020-ci ilə qədər onlar daha əhatəli, yenilənmiş və təhlil edilmiş MMT-ləri təqdim etsinlər.
- 2020-ci il və ondan sonra;
- Paris Sazişinə qoşulmuş bütün tərəflərdən xahiş olunur ki 2020-ci ilə qədər (yeni və ya yenilənmiş yaxud baxılmış) MMT-ləri təqdim etsinlər və həmin tarixdən başlayaraq, hər 5 il ərzində bir dəfə bunu etsinlər;
- Şəffafliq çərçivəsi yaradılıb: Paris Sazişinin İdarə Heyətinin iclasına 9-12 ay qalmış planlar təqdim olunur, təsviri hesabat verilir və (3 il sonra) Qlobal Hesabat hazırlanır;
- AER-UMS – 2020-ci ildə tərəflər (2050-ci ilə qədər) özünün uzun müddətli aşağı emissiyaların təmin edilməsi strategiyasını təqdim etməyə dəvət olunmuşlar;
- Bu proses COVID pandemiyası ilə pozulmuşdur (2020-ci ildə COP.26/CMA.2 tədbirləri keçirilməmiş, iqlim danışıqları təxirə salınmışdır)

2021-ci il üzrə vaxt cədvəli

- Tərəflər BMT-nin Çərçivə Konvensiyasına yenilənmiş MMT-ləri təqdim edirlər
- BMT-nin Çərçivə Konvensiyasının Katibliyi təqdim olunmuş MMT-ləri reyestrə salır və çap edir.
- (2020-ci il dekabrın 31-nə qədər təqdim olunmuş MMT-lər üzrə) təsvir hesabatı 2021-ci il fevralın sonuna qədər hazırlanır.
- COVID-19 pandemiyasının MMT-nin hazırlanması prosesinə təsiri baxımından, ilkin MMT təsvir hesabatında ən son informasiyanın əks olunmasını təmin etmək üçün katiblik COP26 iclasına az qalan vaxtda həmin təsvir hesabatını yeniləşdirəcəkdir.
- Yekun MMT təsvir hesabatı 1/CMA.2 qərarına uyğun olaraq COP26-ya təqdim olunacaq.
- 27 may 2021-ci ilə olan məlumata görə, Paris Sazişinə qoşulmuş 192 tərəfdən:
  - 85 ölkə yeni MMT-i (8 ölkə) və ya yenilənmiş MMT-i (77 ölkə) təqdim etmişdir;
  - Növbəti 73 ölkə rəsmən bəyan etmişlər ki, onlar əhatəli MMT-ləri təqdim edəcəklər.
  - 34 ölkə rəsmi bəyanat verməmişlər (lakin öz MMT-ləri üzərində işləyirlər. Məsələn, Qazaxıstan, Konqo Respublikası, Qırğızıstan və sairə)
  - Bir ölkə öz MMT-ni təqdim edib, lakin Paris Sazişini hələ ki, ratifikasiya etməyib (Eritreya)
- BMT-nin Çərçivə Konvensiyasının katibliyi 2020-ci il dekabrın 31-nə qədər yalnız 48 yenilənmiş MMT alıb.
- 110-dən artıq ölkə COP26 iclasından əvvəl təsvir hesabatın yeni versiyasında əks olunacaq MMT-lərini yeniləşdirmişlər.
- MMT-nin yeni versiyasının həcmi və miqyasını planlaşdırdığınız zaman və Azərbaycan tərəfindən seçilmiş yanaşmaya gəldikdə, təqdim olunma müddəti nəzərə alınmalıdır.
- (Ən gec, noyabrda keçiriləcək COP26- iclasından əvvəl yenilənmiş MMT-nin təqdim olunmasına) qalan vaxtı sayaraq, aşağıdakı işlər üçün 6 aydan az vaxt qalır:
  - Yenilənmiş miqyası və prosedur yanaşması ilə bağlı qərar vermək;
  - Nazirliklərarası məsləhətləşmələr aparmaq;
  - İctimai məsləhətləşmələri təşkil etmək;
  - MMT-nin layihəsini hökumətin təsdiqləməsi prosedurundan keçirmək;
  - MMT-ni BMT-nin Çərçivə Konvensiyasına təqdim etmək.

MMT-yə nə daxil edilməlidir?

1. Nəticənin artırılması

- Hədəfin artırılması:
  - Yəni, nisbi hədəfdən mütləq hədəfə keçid;
  - Yaxud, hədəfin dəqiqliyinin artırılması (məsələn, istinad edilən il üzrə emissiyaların 30%-deyil, hətta 40% azaldılması və ya istinad ilinin yeniləşməsi);
- Hədəflərin sektorlara əlavə edilməsi (yəni, toplum enerji cədvəlində bərpa olunan enerjinin %-nin artırılması kimi istixana qazlarına aid olmayan hədəflər);
- Qeyri-CO₂ istixana qazları üzrə hədəflərin əlavə edilməsi və ya artırılması.

MMT-yə nə daxil edilməlidir?

2. Miqyasın artırılması

- Paris Sazişinin ratifikasiyasından əvvəl, ölkələrə öz MMT-sinə hansı informasiyanın daxil edilməsi ilə əlaqədar vahid təlimatlar verilməmişdir.
- Katovitse şəhərində keçirilmiş COP.24/CMA.1 iclasında aşağıdakı qərarlar qəbul edilmişdir: 4/CMA.1 (qabaqlayıcı tədbirlər) və 18/CMA.1 (uyğunlaşma) qərarları bələdçi rolunu oynamışlar.
- LAKİN, 2024-cü ilə qədər bu cür bələdçi təlimat icbari xarakter daşımayacaq.
- Ölkələr 2020-2021-ci illər üzrə MMT-lərin baxılması və ya yeniləməsi zamanı həmin bələdçi təlimatlardan istifadədə azaddırlar və ya 2024-cü ilə qədər onları istifadə etməyə də bilər.
- 2020-ci ildə özünün yenilənmiş və ya əhatəli MMT-lərini artıq təqdim etmiş bəzi ölkələr həmin sənədlərə Katovitsədə qəbul edilmiş Aydınlıq, Şəffaflıq və Anlaşma İnformasiyası (AŞAI) elementini tam daxil etmişlər (yəni, Sinqapur, Norveç, Moldova və Yamayka).
- Digərləri bunu etməyə hazırlaşır yaxud Katovitsədə razılaşdırılmış bəzi AŞAI elementlərini daxil ediblər (məsələn, Qazaxıstan).
- Bununla belə, digər ölkələr bələdçi təlimatlarla müqayisədə daha çox təfərrüatları və təsviri məlumatları daxil etmişlər (məsələn, Konqo Respublikası bunu edib, lakin hələ təqdim etməyib).

MMT-yə nə daxil edilməlidir?

3. Aydınlığın, şəffaflığın və anlaşmanın artırılması

- Aydınlığın, Şəffaflığın və Anlaşmanın artırılması məlumatı nədir və nə səbəbə görə, vacibdir?
- İstinad edilən məlumatların, xüsusən də, 2015-ci yaxud 2016-cı illərdə istifadə olunmuş və indi köhnəlmiş məlumatların yeniləşməsi;
- Hökumətin siyasəti, gördüyü tədbirlər, idarəçiliyi və sairə məsələlərə aid məlumatların yeniləşməsi və istinadların verilməsi;
- ÖUY sistemi (onun strukturu, göstəriciləri, monitoring və qiymətləndirmə) barədə məlumatın daxil edilməsi və ya təkmilləşdirilməsi;
- Maraqlı tərəflərin iştirakı, ictimai məsləhətləşmələr prosesi, qadınların, gənclərin, zəif təbəqələrin, yerli əhalinin MMT-nin planlaşdırılması və icrasına cəlb edilməsi barədə informasiyanın daxil edilməsi;
- (Gələcək) Milli Uyğunlaşma Strategiyası və (gələcək) AET-UMS ilə uyğunlaşma
  - (MMT-lər AET-UMS-də qoyulmuş yarım əsrlik məqsədə nail olmaq üçün bir vasitə kimi)

MMT-lərin miqyasının artırılması

4. Uyğunlaşma komponentinin əlavə edilməsi

- Uyğunlaşma miqyasının artırılması
  - Paris Sazişinin ratifikasiyası və ya qəbul edilməsi zamanı uyğunlaşma komponenti nəticəsində NMMT-lərin əksər hissəsi MMT-lərə çevrilmişlər.
  - Bir çox inkişaf edən ölkə hesab edir ki, iqlim dəyişməsinə uyğunlaşma qabaqlayıcı tədbirlər qədər vacibdir.
  - Öz NMMT-lərinə uyğunlaşmanı daxil etməmiş ölkələr bu addımı (bəzi sektorlar yaxud bütün sektorlar üzrə) indi ata bilər.
  - Ölkələr özlərinin uyğunlaşma məqsədlərini Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə birgə istinad edə bilər.
  - Uyğunlaşma tədbirləri qabaqlayıcı tədbirlərə də fayda verə bilər, çünki bəzi qabaqlayıcı tədbirlərin uyğunlaşma faydası var (qarşılıqlı olaraq).
- Qabaqlayıcı miqyasın digər sektorlara və ya istixana qazları sahəsinə qədər artırılması;
- Gender komponentinin və digər bir-biri ilə bağlı məsələlərin əlavə edilməsi;
- AŞA məlumatının genişləndirilməsi, yəni icra vasitələri (maliyyə, texnologiya və bacarıqların qurulması tələbatları) barədə məlumatın əlavə edilməsi yaxud NMMT-də verilmiş məlumatın yaxşılaşdırılması.

2018-ci ildə Katovitsədə qəbul edilmiş 9/CMA.1 qərarı

- Paris Sazişinin 7-ci maddəsinin 10-cu və 11-ci bəndlərində istinad edilən uyğunlaşmanın məruzə edilməsi, o cümlədən onun milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələrin komponenti kimi daxil edilməsi ilə bağlı əlavə bələdçi qeydləri;
- AŞA məlumatının təfərrüatlı siyahısı əlavədə verilir: uyğunlaşma hesabatının elementləri (İqlim dəyişməsinə uyğunlaşma ilə əlaqədar MMT komponentinin elementləri).

Paris Sazişində müəyyən edildiyi kimi uyğunlaşma tədbiri (7-ci maddə)

Bu tədbir:

- Ölkəyə əsaslanmalıdır,
- Genderi nəzərə almalıdır, iştirakçı formatı olmalıdır və tam şəffaf qaydada həyata keçirilməlidir,
- Zəif təbəqələri, icmaları və ekosistemləri nəzərə almalıdır,
- Mövcud olan ən yaxşı elmi üsullara (və lazım olarsa, ənənəvi biliklərə) əsaslanmalı və istiqamətlənməlidir,
- Uyğunlaşma müvafiq sosial-iqtisadi və ətraf mühit siyasətinə və tədbirlərinə daxil edilməlidir (lazımi qaydada).
- Hər bir tərəf öz uyğunlaşma planlarını digər hesabatlarla və ya sənədlərlə, o cümlədən milli uyğunlaşma planı (MUP), milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfə (MMT) və/və ya milli hesabat (MH) ilə birgə və ya onların komponenti kimi dövrü olaraq təqdim etməli və yeniləşdirməlidir.

Yekun

- MMT-nin hədəfi və miqyası ölkə tərəfindən müəyyən edilir (suveren qərarlıdır);
- Bu, birmənalı olaraq, siyasi qərarlıdır.
- Paris Sazişini imzalayaraq və ratifikasiya edərək, ölkələr öz MMT-lərini dövrü olaraq yeniləşdirmək və təqdim etmək öhdəliyini öz üzərinə götürmüşlər.
- Hər MMT planı əvvəlki MMT ilə müqayisədə irəliləyişi əks etdirməlidir. Geriyə dönüş olmalı deyil.
- 2018-ci ildə Artan Aydınlıq, Şəffaflıq və Anlaşma İnformasiyası (AŞAI) qəbul edilmişdir, lakin 2020-2021-ci illər üzrə mütləq xarakter daşımamışdır.
- İctimai məsləhətləşmələr prosesi zəruri elementdir.
- Ən zəif inkişaf etmiş ölkələri istisna edərək, (İqlim dəyişməsinin məhdudlaşdırılması kimi) birgə uzun müddətli məqsəd baxımından qabaqlayıcı tədbirlər uyğunlaşma tədbirləri ilə müqayisədə daha vacib hesab edilir.
- Nə (yeniləşmə, əlavə AŞAI, həcm, miqyas) və necə (məsləhətçilər, işçi qruplar, proses, maraqlı tərəflərin iştirakı və sairə) suallarına cavab verən çevik qərarın olması məqsədə müvafiqdir.